

Landskap: Småland. Upptecknat av: Ester Andersson.

Härad: Allbo, Kinnevald Adress: Odensjö, Grimslöv.

Socken: Skatelöv, Virestad, Torsås, Berättat av Olika meddelare.
Vederslöv, Kalvsvik.

Uppteckningsår: 1932. Född år i

Uppteckningen rör	sid.
En skräddarehistoria.	1
Botande av lyte.	3
Rykten och sägner från Skatelövstrakten.	4
Krigsbön.	9
Något om samtal emellan präster och lekman samt om några utmärkande personer.	11
"Min faders släktgård".	17
De äldres tro och föreställningar om de yttersta tiderna och det tusenåriga riket.	20
	27
De äldres föreställningar om frimurareorden.	28
Sare-Elna.	31
"Sagan om Kerstin i Rökla".	35
Prästen, som kunde mana människor och andar i jorden.	39
	40
Prästen, som kunde tala om vart själarne kommo efter döden.	41
Gamla seder och gammal vidskeplig tro i Torsås	
Virestad och Skatelövs församlingar.	42
Gamla allmänna seder och övertro.	45
Gamla seder och sagor.	46
	47
Gamla bröllopsseder i Vederslöv - Kalvsvik.	48

Mannen som råkade komma i haxstugan.
Om en gammal roiginelli kvinna.
Ett frimodigt yttrande.
Förbund med den Onde.
Ett barndomsminne.

Spådom om den yttersta dagen.
Gamla barndopsseder från Virestad.
Andra seder.
"Drakamedel".

sid.
49
50
51
52
53
55
56
58
59
60
61

En skräddarehistoria som oftat roat bygdens befolk-
ning.

För länge sedan var här en byskräddare mycket originell, men bra i sitt yrke. Han gick omkring oftast i följe av ett par sypojkar. De hade sitt distrikt i Vederslöv, Skatelöv., Kalvsvik kanske Torsås också. Och då de kommo till en gård bärande tunga pårsbrädan, pårsjarnen och en påse med vaxade lingarnsnystan, blev det glädje och gamman. De sydde till alla, män, kvinnor och barn. Till unga flickor var det ej så krångligt att sy en kjol. Mäster klippte ut 4 eller 5 stora väder av brett hemvävt tyg. Pojkarna sydde ihop eggkanterna med vaxad tråd. En bred fäll nedtill och sedan rynkades den med jämnrynkor upptill. En tämligen bred linning. Och vad som krönte verket var en mycket stor ficka, helst av oblekt lärft, fastsydd under knappinrättning- en i sidan. Den vita fickan prydde avigsidan av kjolen betydligt. Byskräddaren var känd för sin skicklighet och sitt smälustiga upp- trädande. På äldre dar blev han mycket saktfärdig, fast han ej visste det själv. Då han varit i en gård en vecka, hangde han upp en tröja på dörrkroken, (det enda arbetet för veckan), med orden: "Så hänger man upp det ena plagget efter det andra". Men arbets-

givaren blev ond på skräddarn sägs det. En gång kom han ensam till en stuga för att sy en skinnväst. Där eldades med enris i den öppna spisen, så det var ett standigt smattrande. Den stäckars skräddaren blev tankspridd och klippte underärmar av hela skinnet. Då han fick se hur dumt han burit sig åt, sade han: Ja, ja, ja, far lov att gå hem efter mina "syhera" de förstå sig på bitarna bättre än jag. Än idag nämns den gamle skräddaren med ett leende. Skräddaren hade åtta barn och han gick till husförhören regelbundet. Då prästen började att räkna upp skräddaren och hans familj en gång, svarade han: "Ja, det stämmer, det är fyra herar och fyra gräbbor, åtta barn och hon och jag och vi båda själva. Prästen räknade det blev ju tjugo personer, tänkte han. Nu är både mäster och de åtta barnen döda av ålder. Men några deras efterkommande leva i Odensjö än. Och kanske skulle de inte tycka så bra om denna historia. Därför vore det inte önskvärt, att offentliggöra den i någon smålandstidning.

Botande av lyte.

En pojk från närmaste trakt hade händerna fulla av vårtor, de voro mycket besvärliga. Den stackars pojken mor sade att han skulle söka upp gräshoppor, som skulle bita i vårtorna och de skulle gå bort, trodde hon. Pojken gjorde så, gräshoppor beto så blodet rann, men det tycktes inte hjälpa. Då kom hon underfund med att det var lyte. Hon visste då vad som hjälpte. Då en gammal kvinna var död tog modern gossen med sig och gick till sorgehuset medan liket tvättades. Hon tvättade gossens händer i likvattnet, smorde sen med en fläsksvål, och fläsksvålen lades i den gamla kvinnens kista, med bön om att vårtorna skulle med henne försvinna. Gossens händer blevo innan kort helbregda och fina.

Rykten och sägner från Skatelövstrakten.

För länge sedan voro Odensjö och Skäggalösa byar små konungariken med en kung var för sig. Odensjös kung hette Oden varefter byn har sitt namn. Skäggalösas kung hette Skägge och när skägge var död fick byn namnet Skäggalösa, emedan byborna då voro lösa från Skägges regeringsband. Skägge är begravnen i Skäggalösa. Hans ståtliga gravvård står på en kulle, de har också inskription, om an otydlig. Det står säkerligen i Smålands beskrivning vad mer om Skägge sägandes är.

Om Huseby herregård har många sagor diktats. Huseby skall sjunka och Oby skall brinna, är en gammal sprädom. Oby har brunnit men Huseby är kvar ännu. Den stora grevabyggnaden har mycket att förtälja. Där har gått en välnad i många, många år, säger man men den har synts även i starkt mänsken. Dettros att det är en greve, som håller **vakt** över ett "pengaskrin" inmurat i ett valv i nedersta våningen. För endast några år sedan skrämdes herrskapet av en gruvlig oro säger ryktet.

Tullberg har ju också besökt Huseby iklädd prostens A. Agrells kappa lurade han Hamilton, som nog alla veta. Där var

mycket silver att stjäla, och var Tullberg gjorde av det, vet ingen.

Då Huseby skulle säljas var det många, höga herrar på auktionen. Herr Stifens var då kommen från det heta Indien efter att där lagt sig till med en stor summa penningar, på järnvägsbyggen tror man han tjänat kolossalt. Men den unge herrn var mörk och solbränd, utarbetad och ingen visste av hans tunga plänbok. Det blev många bud på godset och herr Stifens stod på sig bra. Men det blev frågan om vilken som var betrodd, allra minst blev "indianen" betrodd på så många tusen.

Det förtröt Stifens, och han gick fram med sin stora sedelbunta och sade: "Är jag dåligt betrodd, så kanske är det bäst att betala det här på en gång". Intet under om förvåning väcktes bland folket.

En senare historia från Huseby.

Patron Stefens handlade fördelaktigt och snart blev han mångmiljonär. Han ingick äktenskap med en hovdam, och på tre år blev det tre flickor. Då de blivit stora damer gingo naturligt många tankar till Huseby. Bland många var det en ståtlig yngling, med dålig ekonomi, som vågade sig på att gå till herregården och fria. Han tänkte mest på den näst äldsta, säger man, således "Fru Liepe" numera. Någon av damerna kastade kanske en

kärlekens blick på den vackre smålänningen. Men patronen ville ha ett par frågor besvarade innan han lämnade sin dotter. Du får min dotter till hustru, men hur många pengar har du; Har du en million så får du henne? Ja, jag har börjat på den andre sade den tilltagsne ynglingen och gick.

En sann händelse.

På ett torp i Husebyskogen bodde för omkring 50 år sedan en mycket fattig familj. En liten gångstig finns än till torpet, som är mycket undanskynt av patronens stolta granar. I familjen som nämnts var en liten gosse, som bara ville läsa och sjunga. Innan han lärt sig tala riktigt, lekte han präst, och var mycket allvarlig. En gång tog han sin mors gamla hemvävda förkläde och band om sig som en prästkappa, sen gick han efter en bok, och bad sina närmaste komma och höra hans ord. Han steg upp på en stor sten och ropade: "Kom du tole syndare" (Kom du store syndare) och efteråt sjöng han en psalm. Då han blev stor såg det ju omöjligt ut för honom att kunna få utveckla sina anlag. Men till slut blev han dock präst, hans namn har jag för tillfället glömt, men han har haft kyrkoherdeplats uppåt landet, och möjligt är att han lever än som en beprövad äldring.

I byn Odensjö bodde förr en storfiskare med namnet Spetsa-Jon. Han fängade fisk i Åsnen till alla begravningar och

bröllop, och hade en alldeles särskild tur med sitt yrke. Det troddes att han manade fisken till land med "nattvardsvin" ty aldrig var det värre vader på sjön än Spetsa-Jon kunde hålla sina löften, då det gällde att skaffa fisk till en måltid. En fiskare-hustru vanligen kallad Britta Clerk var också mycket van vid fiskeyrket, fast hon kunde inte trolla, men duktig var hon. Spetsa-Jon och Britta rodde en dag över Åsnen till Skatelövstranden, för att sedan gå vidare med sina fiskkorgar och få pengar för sin fångst. Då det skulle ro hem hade det börjat att storma förskräckligt, sjön var rod sade de, och det kan ju vara ett vägspele att ge sig ut på vägorna. Jon blev rädd och sade: "Så sant jag lever följer jag ej med dig Britta. Jag går om Huseby hem. Är du dum Jon! Skall du inte följa med. Då är du sämre karl än jag kär-ring". Jon gick vägen, men Britta satte i väg bland böljorna och styrde rakt mot Odensjölandet. Då Britta var hemma gick Jon vid Huseby kvarn. Britta skrattade då Jon kom, trött och förtretet fram mot nattetid.

I Odensjö bodde också för omkring femtio år sen en knekt som hette Dalh(!) vanligen kallad gamle Dalen. Han var tandläkare för Kinnevaldsdelen och än vidare. Då någon fick tandvärk måste de gå till Dalen. Han hade en nycket ungefär så stor som en ladugårdsnycket och grep han fast om en tand, rök den med ögonblickligen. Det hördes aldrig av någon olycka vid hans tanduttagning. Efter honom fortsatte hans son. J. Dalh med yrket, som

Skriv endast på denna sida!

4746

också var den kände fiolspelaren i vida trakter. Han är död för
omkring tio år sen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

4746

Krigsbön.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

Tyst krigsbön för varje afton.

(Krigsbön författad av Ester Andersson, läst från den 2/8 1914-29 juni 1919, då freden var undertecknad, alltså 5 gånger 365 ett bevis på omöjligheten av bönhörelse.)

Herre Jesu, lär mig bedja så som du lärde dina lärjungar bedja. Bed till din himmelske fader att min tro inte måtte varda omintet. Helga mitt hjärta genom din ande till ett tempel och boning åt dig där du kan verka nådens verk. Förlåt vad jag syndat emot dig för försoningsblodets skull. Tänk på mina älskade föräldrar, syskon och anförvanter hemma och i fjärran land. Lär dem att tänka på dig att de inte somna in i synd. Låt din välsignelse över jordens gröda och vårt hem och fosterland, och bevara oss alla för olyckor och skador. Tänk i nåd på vår älskade konung, överhet och lärare särskilt dem som arbeta för Guds rikets sak. Förbarma dig över alla krigets offer och låt inte en enda suck gå förlorad på de blodiga krigsfälten, där nöden och döden härjar utan uppehåll. Vårda dig om alla sjuka, alla änkor och värnlösa och de tusenden som i följd av kriget få lida och umbära. Tänk också på djuren, som lida för våra synders skull. Förbarma dig över kyrkan i vårt land och annor-

4746

städes. Ty Kristi kyrka liknar ~~liknar~~ en förhärjad stad över vil-
ken alla väder gå. Skingra hedendomens mörker och lät fräls-
ningssljus bryta fram genom dimmorna. Hjälp alla sjöfarande och
bevara dem för havets djup och bränningar. Låt min bön tränga
genom syndens skyar upp till dig. I dödens stund på domens dag,
hjälp mig milde Herre Gud! Amen! "Fader vår".m.m.m.m.

--Sv. ps. 346 . 1 v. Fridens Gud. Sv. ps. 426 .4 och 5
vers.

"Sannerligen är det ej lönande att bedja för kineser och
japaner, då inte alla mina böner tjänade något till. Det är bäst
att låta dem slåss så bra de kunna, tills de tröttna och giva sig
till freds".

Så kan man frestas att tänka i dessa spännande tider.???

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

Något om samtal emellan präster och lekmän samt om några utmärkande personer.

Man vet ju bäst om förhållandena i sin födelsebygd, därför vill jag än en gång nämna något från Virestad. Genom bekant-
skap med en äldrig gudfruktig änka, Kristina Bengtsson, Stubba-
lycke har jag fått veta litet av varje. Hon talade om huru pros-
ten Ekerbom hugfäste sitt minne hos sina församlingsboar. På två
sätt gjorde han detta; man kan säga både lekamligt och andligt.

Prosten Ekerbom var en mycket rik och ståtlig herre. Då
han kom till Virestad var prästgårdsbyggnaden förfallen och träd-
gården missvärdad. Fin som han var ville han också ha ett fint
hem. Och med egna medel gjorde han en hel del förbättringar. Då
prosten äkte sockenbud kom han åkandes i droska, efter ett par
blanka hästar med silverbeslagna selar. Själv var han elegant
klädd och han hade alltid betjänt med sig. Han reste ej i bygden
utan att bli kallad, men då han kom mindes man att han varit och
hälsat på. (Det må nämnas att en man talade om detta en gång
för prästen Bredenberg hur fint Ekerbom körde. Den ödmjuka
anspråkslöse prostens svarade: "Det var en annan det- för min del
är jag glad om tömmarna hålla.")

4746

Men Eckerbom var inta bara en ståtlig herre. Han var en renlärig predikant, och vad som blev längst i folkets minne var att han söndag efter söndag, år efter år läste samma bön då han gått upp på predikstolen. Det var en ovanlig vers, vilken Kristina kunde som "Fader vår" fast hon ej hört den läsas på så länge. Den lyder så:

Sanlom våra tankar åter till den Gud som
all vår tillflykt är!

Tackom honom som ännu oss låter uti nådens
tid få leva här!

Huru långt vi hava kvar att vandra står alle-
nast tecknat i Guds hand.

Låt oss ej förbittras för varandra.

vandring till samma fosterland

Må vi då i templet som vår boning

söka din rättfärdighet och Gud,

tro på Jesu lära och försoning

och med lydnad följa Andens bud.

Så skall en gång då vi lämna jorden

för oss öppnas nådens sälla hamn,

och vår ande, trött av livet, vorden,

ropa amen uti Jesu namn.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

Så var denne längesedan bortgängnes arbete icke fäfangt.
En Herrens tjänare kan alltid få något satt föra människosjälur
närmare Gud.

En gång kallades en själasörjare från Virestad till
en sjuk som varit länge sängliggande. När denne talat en stund
sade den sjuke: "Det är så roligt för Anders (en gammal lasare)
går hit ibland, han läser så obegripligt grannt och predikar och
förklarar Gudsord alldeles bättre än en präst. Ja, sade pastorn.
Vi äro säningsmän, vi måste strö lite här och lite där, men
Anders välver hela skäppan på ett ställe. Det var väl, att ^{inte} Anders
hörde det.

Det var sannolikt Eckerbom och Kronblad i Virestad
som togo bort sillkrämeriet och räfschandelen på söndagarna utan-
för kyrkan. Ordningen har förbättrats mer och mer i kyrkligt
hänseende under årens lopp.

Då nittonde århundradet gick in var det en väldig
stämning i Virestad kyrka. Folkskaror trängdes genom kyrkoportar-
na för att få plats någon städes i den stora helgedomen. Jag
tror visst att gudstjänsten började vid kl 8 på nyårsafton och
varade till klockan 12, men jag kan ej bestämt minnas tiden.
Emellertid satt jag som nära fjortonåring flicka på läktaren
och såg ut över det strålande templet och det myckna folket.
Den härligaste altartjänst såg jag och kyrkoherde Linderholm

trädde sedan upp på predikstolen iförd vit mässkrud med kors och stjärnors glans. Han talade om seklen som gå , med en övervältigande stämma, och huru alla århundraden till slut försvinna i tidens eller rättare sagt i evighetens hav. Lik en liten bölja på Oceanen.

Jag blev så genomströmmad av allvarlig högtidsstämning att jag nära nog var utom mig och alltid skall jag minnas den brusande sången och de allvarsmättande gudsorden jag hörde i den stund, 1900-talets klocka sända ut de första hemlighetsfulla tonerna över en spanande människovärld.

Några beteckningar av Odensjö Jönsagård.(Skatelöv). samt några ord om en där , en gång boende kvinna Hillgjård Mänsdotter.

Odensjö är en släktgård. Med visshet har den Jönsagård ej varit till salu för allmänheten sedan 1792. Och troligen agdes den dessförinnan av en tidigare generation av samma släkt som idag. Hillgjård Mänsdotter inflyttade från Kalvsvik till Jönsagård 1816 och ingick aktenskap med min fars (också f. 1792) farfar, vilken sedan omkom genom drunkning i Åsnen 1844. efterlämnande en son. Jonas Jonasson. Det var något om Hillgjård , vanligen kallad "gudmor Helja" jag skulle säga sannerligen var hon värd att bevaras i minnenas bok efter bekräftade svar på förfrågningar som gjorts angående hennes levnad.

Hon var en djupt religiös personlighet, kanske mest allvarlig efter mannens död. Sonen den enda jordiska trösten fostrade hon i gudsfruktan så som få. Då han antagit gården verkade "gudmor Helja" utåt på många områden. Hon besökte sjuka och döende, fattiga och sörjande. Hon var byns enda barnmorska under en följd av år. Hon övade själavård i församlingen och bar en respekt och vördnad med sig att allt vad hon sade lades på minnet. För endast fem-sex år sedan levde många som ofta sade: "Så sade alltid "gudmor Helja", så gjorde hon o.s.v. I rent bokstavlig mening levde hon efter bibelns ord. Då hon ej kunde gå i kyrkan längre skaffade hon sig ej vidare med kläder, endast två kjolar ägde hon. Då en fattig gumma kom tog hon av den ena kjolen och gav henne, varöver hennes sonhustru förebrädde henne och fick bara det svaret: "Behöver jag mer kläder så blir det väl någon råd. Icke på grund av hennes förmaningar utan fast mer genom de kärlekens gärningar hon utförde blev hon betraktad av allmänheten som en "Kristi efterföljerska." Ock kanske ingen har lidit som hon. Hon fick ett slags verk, som ingen kunde bota. Det var ju ej heller vanligt på den tiden att tillgå lasarett eller dyl. I många, många år var hon sängliggande och hade därför en yngre kvinna som vårdade henne. Hon kunde inte stå emot den ande som talade genom Helja utan blev grundligt omvänd såges det. Helja hade en stor bibel med tjocka trädpärmar klädda med skinn. Far trodde att det var den enda bok hon ägde, men i den boken sökte hon och fann ena rikedomerna efter den andra. På sista tiden av

4746

hennes liv säges det att hon var så usel, och förvurken, att naglarna hade växt genom händerna de drogos tillsammans att hon ej kunde öppna dem och så syntes naglarna sticka ut på flathan- den. Men aldrig hördes en klagande röst från hennes läppar. Och då hon blev mogen skildes hon med fröjd från världen med visshet om den tillkommande himlavärldens fröjd och glädje. Den som inte burit korset får aldrig bära kronan, sade hon. (f. 1792.)

Så avled hon i Jönsgård den 14 jan. 1865 och hon sörjdes av hela Odensjö by. Det enda påtagliga minne, som finns från henne är den gamla trädpärmabibeln vars blad äro gula och nötta på grund af flitig användning och årens mängd. Min önskan vore att några drag av det antecknade blevo bevarade i hembygds- föreningens minnesbok eller också på något av hembygdskalendernas blad.

den 24/2 1932

Ester Andersson.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

4746

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Min faders släktgård, Odensjö Jönsagård.

Min farfars fader grunden lade
till hemmet där jag lever, bor.
Så minns jag gamla farmor sade
och hennes ord helt visst jag tror.

Min farfars fader kom i natten
utpå en ödesdiger färd
han drunknade i Åsnens vatten
och lämnade sin maka som och hård.

Hans maka var en provad kvinna
som läste bibeln blad för blad.
Ej någon dag för henne fick försvinna
då hon ej ödmjukt upp till himlen bad.

Före ende sonen hon så hjärtligt ömmat,
för honom bad hon också mången bön.
En moderskärlek varm till honom strömmat
hon ville göra allt förutan lön.

Skriv endast på denna sida!

4746

Och sonen växte, snart han hemmet ärvde
och hustru barn han ägde också där.
Där bröd och bärgning rikligt han förvärvade
att levnadsdagen blev för honom kär.

Men då han hunnit endast fyrtio åren,
en febersjukdom genom bygden drog.
Den unga fadern lades uppå bären,
ty ung och gammal febern nederslog.

Men förr'n han tog farväl för sista gangen
han sjöng en sång om Jesu kors och död.
Min farmor glömde aldrig denna sången
den ofta blev en tröst i kamp och nöd.

Min fader mindes blott hans svarta kista
men ej från honom mindes han ett ord
han fyraårig faderns stöd fick mista
så var han faderlös på denna jord.

Men hemmet ärvdes av min far omsider
Där gick han sina sista tjugo år.
Där kämpade han många bittra strider
och särskilt var den sista tiden svär.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

4746

Dock där han älskade var sten, var tuva
ej någon plats var honom mera kär.
Därifrån han mindes ungdomsdrömmar ljuva
de voro värda mer än allt besvär.

Hans äldste son, min broder äger gården.
Hans söner skola ärva den en gång.
Men far han slumrar under minnesvården
vid kyrkans mur, en sömnsså lång, så lång.

Ej mina fäder hit och dit har farit,
så stilla de passerat denna värld.
Men deras liv har icke färfängt varit,
en talrik släkt framfötts på deras färd.

Minst hundraåret här jag nämna kunde
av barn och ungdom av min enkla släkt.
Jag önskar att en framtid den förunde
att mogna till för nådens andefläkt.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19

De äldres tro och föreställningar om de yttersta tiderna och det tusenåriga riket.

En man vid namn Magnus Pettersson, född i Skatelöv och död i Virestad, sannolikt 1905 vid 80 års åldern, som läst Guds ord mycket, och särskilt Johannes uppenbarelse, hade märkliga ord att säga om den antikristiska tiden, om vilken han ofta talade för sina trosfränder och andra. - Den antikristiska tiden började vid 1800-talets början trodde han. Denna tid kallades så emedan den skulle bli en förberedelsetid för antikrists personliga tillkomst. Lika som Frälsarens födelse förberedades och Guds löften framträdde allt klarare för Jesu föregångare, så skulle också antikrist lika som sända tjänare för att bereda så många folk och enskilda som möjligt, till att vika bort från Gud och öva synden, dess mer ju bättre, för att Antikrista, som han trodde skulle födas bland ett i grund fördärvat släkte, skulle få stor makt till att strida mot Gud och framför allt emot Kristus och dem som vilja tillhöra honom. Han kallade denna "store furste" för syndens människa, i vilket allt ont och orättfärdigt som funnits genom tiderna likasom samlades på en punkt. Den gamle mannen nästan var säker på, att Antikrist redan var född strax

förebörjan av 1900-talet på grund av syndens tilltagande makt. Den som lever får se, sade han, att det skall bli så, att den som icke bär antikrists märke får varken köpa eller sälja eller arbeta. Föreningar boro därför att undvika som pesten, man borde aldrig gå i förbund med någon utan Gud. Dopet är det bästa förbundet vilket man bör förnya. - Dock gillade han äktenskapsförbund, lärareförbund, sjukvårdsförbund och Vieselgrens nyckterhetsförbund. Alla andra voro antikristiska. Under den antikristiska tiden skulle många tecken ske. Han talade om de sju änglasunerna, om inseglen, om stjärnorna som skule falla, om den stora skokan, om Satans förbittring, om vågornas dån, om elände vars like man aldrig skådat, sedan världens begynnelse. Om den vita hästen och om den blacka hasten, dödens och avgrundens brunn. Men under allt det sådant sker på jorden, blir det bedrövelse i himmelen. Trots Guds stora allmakt förmår han ej hjälpa människorna för deras motstånds skull. Herren måste därför fråga som förr en gång: "Vem skall jag sända vem vill varda vårt budskap". Es. 6 kap. 8 vers. Då skall det finnas en människa på jorden som lik Esajas svarar: "här är jag, sänd mig! Denna människa skall allt ifrån barndomen låta sig fostras av Guds ande och kallas därför nådens människa. För att kunna genom denna människa rädda ett människosläkte från synd och evig dom, gör Gud allt för att bevara, lära, styrka, benåda i högsta grad, helga genom helig ande. Ja han sänder sina tjänare, gudfruktiga predikanter och hans nådes vägar äro ju outgrundliga i allt vad han gör emot den, som

Skriv endast på denna sida!

verkligen vill bli ett redskap i Guds hand. Så trodde den gamle mannen, att en gång skulle denna nådens människa varda rustad, nära nog som Kristus själv, fast blott en vanlig människa. som tillkämpat sig genom Guds nåd och barmhärtighet en övermännisklig visdom och starkhet i anden, som en Luther, eller en profet i gamla testamentet. Så trodde den gamle, att då det blev som allra svårast och de kristne sörja och spörja och söka efter en lösning på tidens förtvivlade frågor, då skall nådens människa som vi kunna kalla. Fridsfursten kommer så stilla lik en morgonrodnad. Han skall gå mitt ibland de kristna en lång tid och bokstavligen teckna deras namn som frukta Herren. Men ingen tror och ingen ser hans stilla uppträdande, som en förbundets ängel från Gud. Hur dan skall Fridsfursten se ut? kan man fråga? Den gamle mannen trodde, att han skulle se ut som en tjänare fast "ledare än andra människor" för det ousägliga lidande som han måste utstå. Hans röst skall inte höras på gatorna. Han skall vara föraktad, kallad sinnesjuk, efterkommen. Han skall vara så ödmjuk att han aktar sig själv ringare än alla andra. Hans höftsena skall var bruten som Jakobs. Han skall vara fattig och icke äga en handsbredd jord, mer än en gravplats på kyrkogården. Han skall ej ha något eget hem, där han kan oberoende av andra luta sitt trötta huvud till ro. Han skall äga kunskap i de heliga skrifterna utan någon lärdom. Han skall älska Herrens tempel, mer än hela jorden. Han skall styrka sin tro vid Jesu nattvardsbord. Han skall arbeta lika troget och gärna för ingen lön som för lön. Han skall

aldrig lägga penning för penning för egen räkning. Han skall vara villig att verka hela sitt liv för sina medmänniskors bästa utan tanke på egen framtidslycka eller trygghet. Han skall helt förlita på Faderns stora rikedom i himmelen, fast ej heller försmå vare sig pengar eller det som gagnar nödtorften. Han skall inte förakta aktenskapet, men ej heller försöka att ingå äktenskap för glädjes eller lyckas skull. Han skall forsaka allt, allt för att kunna följa Guds kallelse och bli skicklig att uträtta vad Herren önskar av honom. Han skall gå hus i hus och tjana sina medmänniskor. Han skall vara sjuk och icke ha tillgång till sjukvård. Han skall vara husvill och icke bli herbergerad. Hansshär skall bli grått på en natt för bedrövelse skull. Han skall få måltid att dricka i sin stora törst. Han skall komma ut för rövarehänder och bli slagen och plågad, och oskyldigt kastad ned från trapporna i staden. Han skall vara förtrogen med korset och lidandet allt ifrån barndomen. Han skall stå ansikte mot ansikte mot döden. Han skall brottas med djävulen och få överhanden. Han skall på Herrens tillsägelse blicka djupt ner i gravens boning. Men vid allt detta skola människor fodra att Han skall vara glad, nöjd och tålig. Förutom dessa lidanden skall han frestas till synd och falla, men solen får ej gå upp eller ned över en icke avbedjen synd. Han skall lida mer än Kristus, därför att synden bor i honom och han har därför att kämpa emot sig själv och världen för att kunna bli värdig att gå Herrens ärenden. — Då Gud finner sin tjänare så fullkomlig som föreskrivit är, trodde den gamle

mannen, att han skulle få i uppdrag att uppmana alla biskopar präster och alla gudfruktiga män, kvinnor och barn och ungdom som tro på Kristus den korsfäste till att i ande och sanning föra strid emot avgrundens store furste som rasar nära och fjärran och sänder ut sina härar emot kyrkan och allt vad heligt och rätt är. Då skulle de bliva en väldig strid mellan det onda och goda, emellan Kristus och Belial. Genom eviga och trogna böner och uppriktigt arbete för det goda och framför allt genom predikan om Guds lamm som burit världens synd intill döden genom nattvardens högtidliga firande genom lovsångers och jubelsalmers höjande, mitt i bedrövelsen, genom tillströmning kring Guds heliga ord i alla tempel och lärosalar i alla hem och rum. Då skulle det bli möjligt att övertvinna Satan, den gamle ormen, och det skulle kunna sägas: "Och de övervunno honom för Lammets blods skull och vittnesbördets ords skull m.m." Nådens människa skall inte komma med något nytt och obegripligt sade den gamle berättaren. Det skulle heller icke bli svårt för vare sig präster eller andra att tro detta Guds sändebud. Ty om Gud verkligen sänder någon för att rädda ett folk eller en stad, skall han också ställa fram så tydliga bevis, att var och en lärde, och olärde måste se Guds finger i verket. Människor skola inte behöva grubbla sig trötta över Guds styrelse. Gud låter sig icke vara utan vittnesbörd om människorna blott vilja se hans gränslösa makt, hans styrande ledande frälsande hand. - Om Satan blev övervunnen eller bunden till en tid. Då bröte det tusenåriga riket omedelbart fram.

Skriv endast på denna sida!

Domen skall komma först, menar man. Men domen går fram i de yttersta tiderna genom jordbävning, krig, brand m.m. Där synden är himmelskriande komma domen än så, än så. Men där som finns 10, 20, 50 rättfärdiga kan Gud skona städer och land, mente den gamle, fromme mannen. Även i den yttersta tiden. Sverige kanske blir skonat, tänkte han. Därför att Gud ofta tänkt i nåd på detta land och sänt en Gustav Adolv en Chartau en Nyman också vidare.

Det tusenåriga riket skulle inte bli ett anderike efter den gamle gubbens utsago. Det skulle bli ett sådant rike som man kan tänka sig, om syndens furste vore dömd. Synden skulle finnas men rättfärdigheten och sanningen skulle vara det övervägande. Krig och blodig klädnad skulle icke finnas emedan rättfärdigheten komma att bli mottot för människornas liv. Kristi kyrka skulle blomstra upp som en lilja om våren. Korsets fana skulle svaja högt mot himlens klarnande kupol. Kring korset skulle samlas rika och ringa, unga och gamla, höga och låga, alla skulle vara såsom ett o tro, kärlek, hopp. Rangskilnade skulle inte så mycket skilja människor som nu. Jorden skulle vara densamme som nu, fastän i förskönad gestalt. Allt vad de ogudaktiga gjort stort och härligt för egen räkning skulle tjäna de kristna till godo, ty de ogud-
aktiga skola ju bli som agnar för vinden. Döden skulle finnas, men dödens udd skulle vara bruten. Alla som under de tusen åren dö skola bli saliga. Tu Saliga äro de som dö härefter - de skola
vila sig från sitt arbete. Graven skulle icke vara så fruktad som nu. Den skulle bli en efterlängtnad sovkmare. I sanning en lyck-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25

4746

lig tid . Både för kropp och självs skulle den medföra sällhet och lycka. Ungdomen skulle jubla , ty det skulle då icke vara ett brott eller en synd att fröjdas. Då skulle strängaspelen stämmas och de unga skarorna utgå i dans utan att befläcka samvetet inför Gud. Ja, vilken kunde icke önska en tid då Kristus genom sina tjänare fingo regera världen. Ty Jesus Hominum Salvator, Kristus världens frälsare, bär det enda namnet varigenom människor saliga bliva. Efter den tusen åren blir en kort strid, säger bibeln. Och sedan skall Frälsaren komma i härlighet med en oräknelig änglaskara. Den triumferande himmelen skall slå upp sina gyllene guldportar för alla de trogna ifrån världens begynnelse. Döden flyr , nöden flyr. Tårar skulle försvinna. En härlighet som intet öga skädat, ingen tanke tänkt skall uppenbaras. Hade den "gamle mannen" levat, kanske han redan hade sett en glans av "stjärnan från Norden" , som forebädar de sista tusen årens strålande lycka och fröjd.

Ester Andersson.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

26

Som ung bodde Magnus Pettersson i Vrankunge by i Skatelövs förs. Han var en mycket bildad, livlig yngling och hade därför många vänner. En helgkväll skulle han gå bort och hälsa på någon av sina kamrater. Han gick ensam, men framför sig såg han tre flickor gå hand i hand och han gladdes åt att komma i deras sällskap enär han trodde att de voro från samma by som han. Han skyndade att uppnå dem, men då han gick fort gingo de fort, då han gick sakta, gingo de sakta. Det var markvärdigt tänkte han. Jag skall bestämt springa fatt dem. och skrämma dem smått. Då han uppnått dem spände han ut armarna för att på skämt famna om dem alla tre. Då han trodde sig omfamna dem, funnos de ej till, endast ett hemskt skratt ekade i skogen.

En annan kväll var Magnus Pettersson ute och gick igenom Vrankunge by. Det var månljust och vackert. Bäst han gick vägen fram mötte han en mycket stor likfärd. Magnus steg av vägen, lyfte på hatten och åsåg andäktigt hur den ena skjutsen efter den andra stilla och högtidligt gick fram på vägen. Han undrade vad det mände betyda. En liten tid därefter gick en smittosam sjukdom i byn och skördade fyra unga människoliv.

De äldres föreställningar om frimurareorden.

Uppt. av Ester Andersson
den 22 febr. 1932.

Föreställningarna om frimureriet ha ju varit mycket olika hos olika personer. Många gamla ha dock hyst mycket klara tankar om detsamma, om än verkligheten icke alls sammanhänger med deras tankar. En åttiofemåring berättade för många år sedan vad han därom visste och trodde. Alla frimurare äro av förvetenhet vad de äro. ,sade han. När de komma in i förgården till ordenshuset taget på dem en bindel för ögonen. Sedan plockas svarta och vita kulor i en skål, likamånga av vardera och blandas om varandra. Den räknande skall då räkna sig till sig fyra kulor. Tager han fyra vita kommer han ej in. Tager han två svarta kommer han i andra gr.. Tager han en svart i första gr. I tredje och fjärde gr. får han ej komma in förr an senare. Så länge en frimurare är i första och andra gr. har han rätt till att komma därifrån. Men i de övriga gr:na är han fast för tid och evighet. För varje gr. hava medlemmarna ett hemligt lösenord, de äro alltså olika. För var orden är en särskild sal anordnad där bröderna samlas. I fjärde och femte ordensgr. salar tänkte den gamle man-

nen sig vara ungefär likadant. För varje broder finns anbragd en tavla på väggen, alltså lika många tavlor runt väggarna som antalet medlemmar. På varje tavla är ett hjärta avbildat, rött till färgen. Ovanför hjärtat står medlemmens namn. Nedanför lösenorden. Framtill i salen tänkte han sig entalarstol eller kateder ock över denna en stor tavla med den Ondes bild i all dess hemskhet. Inför denna få bröderna gå eden. De förbinda sig till att hålla lösenorden hemliga även för maka, barn o.s.v. Men med edens hållande få de ett löfte att de aldrig behova lida nöd eller brist på detta jordiska. Bryta de eden svartnar hjärtat på dens tavla som brutit. Då har den Onde lov att sticka en nål genom det. Därvid dör den som ej hållit förbundet. Frimurare dö därför hastigt trodde han vidare. Han hade hört att en piga som tjänade i ett frimurarehus fick genom en halvöppen dörr se samma tavla varöver hon blev förskräckt, några hade också sett ordensbröder komma från ett sammanträde, och de voro genomdränkta av svett. En föreställning uppkom då, antingen hade de brottats med den Onde eller hade de tagit för sig riktigt av starka drycker. - Ordensbröderna få också svära varandra tro, sade han. Och en broder i Amerika har samma lösenord att hemlighålla som en i Sverige. Vart de komma känna de igen varandra på grund av vissa tecken. "Dödsskallen" bäres ständigt för att påminna om faran att uppenbara något. Det första hemliga förbund eller med andra ord, frimurareförbund stiftades i gamla testamentets tid och står omtalat i bibeln i konunga- eller krönikeboken. Jag minns ej hur han sade. Men där

4746

där skall stå någonstans att "De gjorde ett hemligt förbund med d
döden".m.m. - Senare har jag hört människor tro helt annat om
samma förbund. Nämligen att det är en religiös sekt och att kär-
leken och troheten och barmhertigheten äro de märkande dragen för
nämnda stiftelse. Alltså får man hoppas att inte alla frimurare
äro sålda till den Onde.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

30

4746

Sare-Elna.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

31

Sare-Elna är ett mycket känt namn i Virestad. Många minnas henne helt säkert med vördnad och tacksamhet fast hon för några år sen gick bort dit ingen vänder åter. Hon var född utom äktenskapet. Hennes mor Sara var sannolikt stänsteflicka i Virestad och blev bedragen i sin ungdom. Sedan hon hade ett barn att vårda kunde hon ju ej tjäna som förr och levde därför, efter vad jag hört, av goda människors välvillighet och sina händers arbete. Elna följde henne vid sidan vart hon gick, "till kyrka som kvarn" och blev så allmänt kallad Sare-Elna. I barndomen såväl som senare hade Elna ord om sig att vara mindre vetande, som hon också var, på sitt sätt. Sara fostrade nog sin dotter på kristligt sätt och Elna var ett underligt barn. Lek var hon ej hägad för. Hon hade trots de svaga anlagen, en särskild riktlinje för sitt liv. Hon längtade efter att bli mer och mer god och ren i sitt hjärta, Ja hon sökte att bli lik själva Frälsaren, om det varit henne möjligt. Då hon blivit konfirmerad och förstod ett och annat, som hon förut ej förstätt, började hon förakta sin mor av allt sitt hjärta, därför att hon låtit bedraga sig. - Elna hade velat varit ett äkta barn. Hon skändes både för sig själv och sin mor.

Efter en följd av år fick hon särskild upplysning av Gud, sade hon att hon gjort orätt och började att älska och vörda och värda sin mor. Och så gick mor Sara en dag in i den eviga vilan och lämnade den till synes värlösa Elna. Så blev Elna självständig mer än förr. Till Virestads kyrka styrde hon stegen söndag efter söndag vinter som sommar, såvida hälsan varade. Till nattvard gick hon var gång nattvardsbordet dukades, om inga laga förhinder voro i vägen. Så var det en präst som inte kunde annat än förarga sig över henne, ty hon väckte uppmärksamhet i församlingen. Ty hon var inte så noga om hon gick fram till altaret med en brunrutig kjol och en blårandig blus. Hon ansåg förresten ej nattvarden för en sorgemåltid. Prästen var nära att bannlysa Elna. Men tänkte han. Jag måste fråga biskopen, troligen "Sindberg", hur han skulle göra och han skall hava svarat: "Låt henne gå". Naturligtvis var Elna ansedd av många som en mindervärdig individ, men med åren buro till och med ungdomen i församlingen vördnad för Elna. En gång ströks hon ut ur de skattskyldigas bok, men då blev hon be-
drövad. Hon ville lägga skatt ty Jesus och hans lärjungar lade skatt och så fick hon sin sedel.

När den nya översättningen av bibeln kommit till stånd var det en sorg och en strid bland de gammalkristna i Virestad. Några sade, att de inte ville gå till kyrkan mer, enar folkeför-
vånvanda evangelierna utan gräns. De föreställde sig att det var

"Antikrist" som var kommen, och domen begynns på Guds hus, trodde de. De sutto så hemma på söndagen och läste Karl den tolvtes bibel. Och de gamla postillorna och vagade ej köpa sig en ny psalmbok. - Men då Elna fick höra detta kunde hon ej tåga utan tog till orda och sade. "Vad är det för påfund att I sitta hemma på söndagarna". Gån till kyrkan och lyssnen Herrens ord. Så länge trosbekännelsen, syndabekännelsen och "fader vår" läses i kyrkan och sakramenten finnes är det Kristi kyrka. På den beskeden gingo de som förr och hörde predikan, och varför skulle de inte också vara tacksamma för sådana kärnfriska ord. Det sägs att Elna läg på knä och läste varje kväll, hon var en bedjare som få. År 1921 var det en väldig hetta på sommaren och taget kastade eld i skogarna, särskilt i Virestad såg det bedrövligt ut. Jag var på besök i Virestad just då det brann från tre håll, Loshult, Femlingahult och Liatorp. På söndagsmorgonen då kyrkklockorna kallade till gudstjänst, var också jag närvarande på Virestads kyrkogård. Många människor spejade mot himmelen. Icke en molnfläck syntes. Röken från skogsbrand kom från tre håll och slog tillsammans över bygden. Då var Sare-Elna mycket bedrövad. Hon uppmanade så länge hon vågade till bön. Herrens straff är nära. Endast bön hjälper voro Elnas varnande ord. På natten vid tvåtiden väcktes jag på mitt rum, av att ett starkt regn slog mot rutan. Jag blev utom mig av förvåning. Jag tänkte, att Det är frågan om att Elna teg inte med sitt mop förrän skurarna strömmade ned på torra sädessåkrar och skogsbränder. Just som det började fatta eld i Älm-

Skriv endast på denna sida!

hults köping kom det starka äskregnet och släckte elden. För de utvaldas skull skola nödens dagar bliva förstakta(?), står det ju i bibeln, Elnas älsklingsbok. - När Elna blev äldre och ej kunde reda sig själv flyttade hon till Romsälycke i samma socken. Kyrkvagen blev henne för lång till slut. Många kvinnor från Emeryda besökte henne även hennes själasörjare och många hennes närmaste grannar tyckte det var en högtid då de fingo samtala med henne och höra hennes barnsliga och på samma gång upplyftande tal. En dag blev hon sjuk. Hon insomnade liksom i dvala. Då hon vaknade vaknade yttrade hon; "Jag har fått uppenbarelse att jag skall dö snart, på lördag tror jag det var hon skulle få flytta till sitt sköna eviga hem. Det var alltså några dar hon skulle dröja blott. Hon steg upp, tvättade sig, klädde sig ren från "topp till tå". Hon ville vara redo. De närvarande trodde det var yrsel. Men många föranleddes av hennes tal att stanna hos henne och göra vad tjänst de kunde, ty de älskade henne och de ville se utgången med hennes sjukdom. Hon önskade nattvarden, och man har sagt att det var en upplevelse, att se henne på sjukbädden. - Samma dag hon angivit som sin flyttningsdag, fick hon till mångas förundran sluta sina dagar. Så reddes den sista bädden åt henne av utomstående människor, ty Elna var ensam. Men dessa människor redde av kärlek en snövit bädd, och en av prunkande blommor fylld grav, på Virestads kyrkogård. Och i hennes hembygd lever minnet av en kristen som för evigt vigd sitt liv åt Gud.

Småland
Sjöbo län
(Katalöv Sn) Virestad län
1932.

4746

Uppst. Ester Andersson
Odensjö Gränslän
född 1887; Virestad.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

35

Sagan om Kerstin i Rökla.

I Virestads socken i Kronobergs län
är bondgården Rökla belägen.
Där bodde Per och Kerstin. Det talas ofta mycket än
om dem en förunderlig sagan.
I kärlekens band var Kerstin fruktsam
och tiden framskred mot förlossningens stund,
den dagen då hon skulle föda.

Vid hemmanet Rökla där finns ett berg så högt
där trollen sig förr låto höra.
Men för dess larm och buller de unga levde tryggt,
ej någon de än förmått störa.
Och Per och Kerstin älskade så innerligt varann,
i deras hjärtan bodde en kärlek ren och sann,
de voro så lyckliga båda.

En kväll då allt tycks viska om frid och stilla ro,
skön Kerstin vigselringen från sig lade.
Snart Per och Kerstin sovo så sött i trevligt bo,

ej sorg och bekymmer de hade.

Då föddes helt plötsligt ett gossebarn dött,
och vid sin hustrus sida Per slumrade sött.
av hennes rop han en förmäddde vakna.

Ty trollen de hade med Kerstin fått makt
för det hon ej vigselringen hade.

En alebild lik Kerstin de uti bädden lagt,
för bytet de voro så glade.

De förde sitt offer långt under bergets valv,
och Kerstin blev förtrollad, hon ryste och skalv,
men ingen räddning kunde hon finna.

När Per åter vaknade och Kerstin döder var,
han ropade av hjartat de orden:

"Ack, att jag ej fick tala med dig då du var kvar
hos mig och än levde på jorden!

Hur tomt det blir för mig att har nu ensam gå
du var den enda tröst jag i världen kunde få!
Skall jag val nu längre kunna leva?

Och Per går nu till Mäster Nils med en hast
och ville låta ringa för sin maka.

Men Mäster Nils han sade till honom fullt och fast,
du må genast skynda tillbaka.

Skriv endast på denna sida!

Ty Kerstin , hon är icke död som du tror
men hon uti berget hos trollkungen bor,
dock måste du henne försaka.

Men kanske då julklockor ringa till bön
du henne från trollen kan rädda,
ty då skall du få återse din forna vän så skön
hon skall sig i högtidsskrud kläda,
och knacka på din dörr och räcka dig sin hand.
Då kan du henne lossa från trollens hårda band,
men blott om du gör som hon säger.

Och Per satt blek och sorgsen i dyster julekväll
och tänkte på sitt öde i världen.
Därute brunno stjärnor på himlens blåa pELL,
därinne brann brasen på härden.
Då nalkades skön Kerstin, hon ropte Per vid namn
ack, giv mig din ring, eller blott ditt strumpeband
så blir jag från trollen förlossad!

Men Per vågar inte besvara hennes bön:
han skulle i brudstol snart stånda
han hade redan svikit sin forna vän så skön
dock mindes han henne med vända.
Och Kerstin förgråten mot berget återgär

4746

att dela med trollen sitt öde än ett år.
och hoppet för evigt var slocknat.

Det hände så en dag, att Per i brudstol gick
och bröllopsstunden redan var inne.
En knackning på dörren då Per höra flick,
då blev han bedrövad i sitt sinne
och gick från bröllopsbordet och från sin kära brud,
och ropade av vanvett, Ack! mildaste Gud!
Jag måste och trolldansens träda.

Sen tärdes han av oro i alla sina dar,
han fann ingen frid i sitt hjarta.
Ack, att jag ej skön Kerstin från trollen räddat har
de orden han nämnde med smärta.
Han fick ej länge glädjas utav sin kära brud,
och bruden satt så ensam uti sin bröllopsskrud.
den sorg kunde trollen dem skanka.

Val hundra år förflutit sen detta var hant,
båd Kerstin och trollen äro döde,
men ryktet är dock alltid i vida trakter kant
och gården är ännu ej öde.

Nej, uppå gården Rökla så mångt par ha bott
och sagan om skön Kerstin de alla hava troit
ty den är en saga av sanning.

Skriv endast på denna sida!

Ester Andersson.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

38

Småland
Klubb hd
Virestad en

1932

Uppst. Eslerdalsen 4746
Odenjö, Grimslov.

Prästen, som kunde mana människor och andar
i jorden.

(En saga.)

En sägen berättar om en präst i Virestad, som kunde mana andar och människor i jorden. Troligen var det den mycket omtalade Mäster Nils. Där var en hurtig piga i prästgården. Hon hörde ofta Mäster säga att han ej fruktade för spöken eller andar, och han gick nästan var kväll på kyrkogården, om det var än så mörkt. Pigan tänkte att skrämma Mäster. Hon tog ett vitt lakan och svepte om sig och gick till kyrkogården. Mäster tog sin vanliga kvällspromenad. Vem är ni? Intet svar. Säg vem ni är annars manar jag ner er i jorden till knän. Intet svar. Flickan sjönk ned till knän. Då sade Mäster: "Vem är ni? Annars manar jag ner er till axlarna. Svaret kom: "Jag är prästens piga, och vill aldrig göra så mer".
7- Pigan gick hem med sitt lakan.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

39

En annan saga.

En gång predikade Per Nyman i sin församlingskyrka, och läste följande ingångsord: "Store stutar i en ring mig omvärva alltomkring. De uppgapa med sin mun, och tänka ont av hjärtans grund!" Nyman hade fiender i sin församling. Dessa trodde, att han menade dem. De instämde Per Nyman till haradsrätten. Och båda parterna infunno sig vid tinget. Domaren sade till Nymans fiender: "Erkänner I vår gamla, svenska psalmbok?" "Ja", blev svaret. Då går ju er store predikant Per Nyman fri," sade domaren. - Målet var därmed slut.

(För undvikande av samvetsförebärrelser får jag säga att vad jag upptecknat må betraktas som sagor och ej fullt tillförlitlig sanning.

Vänl. Ester Andersson.)

Om det vore önskvärt för Eder att få mera dylika sagor upptecknade, vore jag tacksam för några uppteckningsblanketter som kunna sändas till

Ester Andersson

Odensjö, Jönsagård

Grimslöv)

Skriv endast på denna sida!

4746 Upph. 1932

(Påskrift) Prasten, som kunde tala om vart själarna kommo
efter döden.

Jag får berätta en kanske förut känd saga om Mäster Nils i Virestad. Mäster Nils sade sig själva veta var själarna hamnade efter döden. Många sockenbor betvivlade detta. De tänkte därför ställa Mäster för en prövning. En man var villig att låta begrava sig levande, om det borrades några lufthål på kistan, och sedan skulle de närvarande vid graven ombesörja att han sanrt nog kom upp ur graven igen. Mäster talade vid graven sålunda: "Jag finner ej denna själen i evighetens värld, varken i Himmelen eller i Helvetet - men rätt nu kom han till mörkrets boningar. De kringstående blevo förskräckta och togo upp kistan så fort som möjligt men då var mannen redan död.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

41

Gamla seder och gammal vidskeplig tro i Torsås
Virestad och Skatelövs församlingar. Uppr. Bober Andersson.

Många gamla även vackra religiösa seder, men även mycken vidskeplig tro fanns än så sent som för trettio-fyrtio år sedan. Särskilt från ett gammalt bondhem voro många minnen att anteckna, som mina föräldrar väl kände till. På julafton bräddes halm på golvet, alla barn skulle ligga på halm julnatten, därför att Jesusbarnet låg på strå i krubban. När man var färdig att åka till julottan, bad skjutsbonden en bön så lydande: "Hjälp oss Gud, så kör vi då i Jesu namn". Om solen lyste så länge på juldagen, som en karl sätter sig på en häst, trodde man att det blev ett gott brodssädsår. På påskdagsmorgonen skulle barnen stiga upp före soluppgången för att se hur solen dansade då hon gick upp av glädje för att Kristus var uppstånden. Då klockorna ringde för en död bad man: "I öddens stund på yttersta dagen hjälp mig milde Herre Gud". Då man gick genom en kyrkogårdsport bad man: "O, Gud låt mig få ro i min grav". När man tvättade sig på morgonen lästes bönen: "Herre Jesu! Två mig ren från alla synder. När det bakades och det brann i ugnen bads sålunda: "Gud bevare oss alla för den eviga elden." Samt "Gud välsigne brödet. - På midsommardags morgon kunde man henta dagg och röra mjöl i för att få jäst till bröd för hela året.

Man skulle stiga upp i soluppgången och taga en ren handduk och lägga den i daggen tills den blev genomvåt och sedan vrida den i vatten varefter mjöl tillsattes. Den som hentade daggen fick inte tala eller äta förr än frukosten var dukad, om det skulle bli jäst. På midsommardagen skulle man också plocka 9 sorters blommor till en kvast. Om en flicka lade den kvasten under huvudgården och flickan sov på den en natt, skulle hon få veta sin makes namn. Den förste pojk som hon hälsade på skulle ha samma namn som hennes blivande make. Men flickan fick inte samtala med någon den dagen innan hon fick veta det önskade namnet. Fick någon höra göken gala från söder första gång, då kunde man ej vara ~~säker~~ för döden. Det hette: "Södergök-dödergök, västergök-tröstergök". I nämnda hem trodde man, att om man gick vilse i en skog det var något trolldyg, som var nära, då hjälpte de att vränga tröjan och mössan. - Ormar som höllo sig i ladugårdar och kring boningshusen, s.k. ringhalsar fick man ej tala eller slå ihjäl, man till och med öste mjölk i en skål till dem. En dräng slog en ringhals, sades det, och det året fann man tre kor döda i ladugården. - Svalor som byggde under takhopsen fingo aldrig störas, de medförde lycka. - Skatbon skulle icke rivas ned. - Uggior voro däremot farliga fåglar. Skreko de "klä-vitt, klä-vitt", bådade det snart dödsfall. Skreko de "svep, svep", blev snart ett barn fött i närheten. - Om korpar ofta flöga över ladugården bådade det snart dödsfall bland djuren.

4746

Om en ko kalvat skulle man lägga en stålkniv i den första mjölken och bära den överhöljd från ladugården att ingen häxa skulle få makt med smöret. Dagen efter 13-de dagen fingo inga hjul vara i rörelse. Tröskor, harpor, spinnrockar skulle då stå stilla för undvikande av olyckor.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

44

Gamla allmänna seder och övertro.

Om en man var sinnad att ingå äktenskap skulle han ha hålst en gammal allvarsam gubbe med sig till bönman, då han skulle åstad att fria. De kommo mitt på dagen till den fader som var lycklig nog att ha en giftvuxen dotter. Lyckades det med frieriet skulle bönmannen ha en vit domestiksskjorta av bruden. Vid trolovningen skulle fästmän ha en 4-riksdaler i stället för ring. En ny klädning skulle alltid bäras till kyrkan först, som det skulle bli håll i den, sade man. En sömmerska måste gå till en främnad kyrka två gånger om året minst för att få nya moder till klänningar. Dans på logen ansågs mycket syndig. För var gång det är dans på logen, dör en ko i ladugården, hette det. Man borde gå tarvligt klädd på vardag, enligt ordspråket: "Den som går fin vardagslag får gå med skam till kyrkan". Den som inte var klädd i ny sommarklädning helg torsdag i kyrkan, hade inte sort anseende bland ungdomen.

Gamla seder och sagor.

Uppt. av Ester Andersson.

Förr var det sed att var och en som gick förbi en plats där någon var ihjälslagen, eller något särskilt hänt, man skulle offra kopparslantar, trädgrenar eller småsten om ej annat fanns. Det kunde hända, sig att stora rör och högar kommo upp på detta sätt. Vid kyrkorna voro tiggebössor uppsatta utanför kyrkan. - En saga förtäljer att vid Virestads kyrka stod en tiggbössa i form av en fattig änka som bad om en skärv; den skulle tömmas vissa år, då pengarna antagligen blevo till kyrkans underhållande. Men det hände sig att en dräng (troligen något sinnesrubbad) fick se kvinnan stå där vid kyrkan, gick han och frågade var hon var ifrån, eller vad hon hette. Då han ej fick svar sade han: "Svara eller slår jag till dig, så huvudet far av. Drängen höll ord med sitt löfte och kom sedan att plocka till sig ett helt knyte kopparslantar, sedan har där ej varit någon tiggbössa i Virestad, säger sagan.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

46

Ett par sagor om döda.

I en Kinnevaldsocken bodde en rik bonde som var mycket ogudaktig. Han sökte på allt sätt att göra ont var han kunde. Då han en gång blev död blev det ingen ro i hemmet, ingen fick sova på nätterna så länge han stod ofvan jord, det dånade och rumlade, så folket i huset blevo förskräckta. Då tog en mod till sig och gick till den döde och sade. "Vad är det för väsen ni håller? Säg vad vi skall göra, eller vad det är som oroar Er. Då svarade den döde: "Jag är ej värd att begravas i vigd jord. Sätten mig i mitt hagakärr och slån en ekpåle genom kistan så får jag ro, och det skall bli tyst. Det sägs också att mannen är begravnen ett stycke utanför kyrkogården. Men om han fick ro, vet ej sagan att säga.

Två män som varit ovänner alltid, kommo till att begravas i en grav. Graven var trång och kistorna hängde på varandra. Människor blevo förvånade över tilldragelsen.

4746

Gamla bröllopsseder i Vederslöv - Kalvsvik.

En bondbrud skulle förr ~~skulle~~ stiga upp tidigt och mjölka korna i ladugården, för att det skulle bli tur med kreaturen. Då hon kom in skulle hon lägga en tvåkrona i sina brudskor. Annars skulle pengarna taga slut för de unga. Det har hänt att en brud har blivit så ömfotad, av tvåkronan, att hon ej kunnat gå dagen efter utan att halta. Regnade det bröllopsdagen troddes det att bruden fick fälla många tårar. Kom bröllopsparsskjutsen på något sätt i olag, betydde det brudgummens eller brudens snara död, eller olycka på annat sätt. Mötte brudparet en kvinna först därefter skulle taga ut lysning hade det inget gott att betyda.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

48

4746

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

49

En saga.

En gammal gumma hade hört, att om man ställde sig på en hög sten i en skog och ropade sålunda: "Antingen skall jag leva eller dö, skulle man få svar och således veta sin tid. - Gumman ägde en stor vacker ost. Skulle hon snart dö, skulle hon skära den, så ingen annan fick nytta av den. Hon ställde sig på en sten och ropade: "Skall jag leva eller dö?" Det genljöd i skogen: "Dö". Gumman gick hem och skar sin ost, och åt upp den så fort ske kunde. Så gick hon tills skogs igen och ropade: "Skall jag dö eller leva?" "Leva". genljöd det i skogstopparna. Gumman blev besviken, hade hon trott, det, hade hon gömt sin ost tills den blivit god.

Mannen som råkade komma i häxstugan.En gammal berättelse.

En man gick för att söka arbete. Hans väg gick igenom en stor djup skog, där det var mycket långt emellan boningshusen. Mannen blen trott och spejade därför efter något litet ställe, där han kunde få herberge. Han varseblev nu till sin glädje en liten trevlig stuga, där ljus strålade i fönstren och brasan brann på den öppna spiseln. Mannen steg in i stugan, och en näpen kvinna gick där och ställde. Hon lovade mannen stanna, varför hon också tillredde en bädd åt honom. Men allt kändes så märkvärdigt tyckte han. Men efter han var så uttröttad efter vandringen tog han av sig kläderna, vilka han lade på en stol vid sängen. Och innan han lade sig sade han: "Så lägger jag mig då i Jesu namn". Då mannen nämnde Jesu namn försvunno både stugan och kvinnan och allt som nyss såg så verkligt ut. Ett kraftigt sus hördes i skogstopparna och mannen förstod att han varit i en häxstuga. Nu låg han under en stor gran, och kläderna voro långt borta under en annan gran, fastän han trodde, han lade dem vid bädden. Snart var han färdig att gå vidare, glad över att Jesu namn räddat honom undan en ond andemakt.

4746

Om en gammal originell kvinna.

Odensjöbos berättelse.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

51

För ungefär tjugo år sen fanns här i Skatelöv en något originell kvinna, som gick gård från gård och sålde knappnålar, fickdukar och dylikt. Hon hade blivit slö vid ett äkslag som slog ihjäl hennes kamrat vid hennes sida. En dag gick hon förbi Huseby. Då hon kom vid kvarnen mötte hon patron Stefens, som skulle gå och spatsera mot Skatelövhället. Patronen kastade en blick på kvinnan som bar så många korgar och paketer. Kvinnan sade då: "Han ville väl inte va snäll och titta utåt vägen, efter ett litet knyte jag tappat", Hittar han det kan han lämna det hos handlan. Patronen nickade jakande och gick vidare. Någon sade då till kvinnan. "Ni talade med patron Stefens, vad hade han att säga?" "Jag arma människa", sade hon. "Var det Stefens? Jag bad honom leta efter ett knyte jag tappat. Patronen hittade det också och lämnade det i affären."

Ett frimodigt yttrande. För den sällsynt fromme, allvarlige kyrkoherden Rickard Jacobson i Skatelöv hade hans församlingsbor en nästan fruktande vördnad. Men en dag kom en kvinna in på expeditionen för att hämta ett flyttningsbetyg till sin dotter, som nyss gift sig. "Nä", sade kyrkoherden, "vad tycker er dotter om att vara gift?" Hon svarade: "Det skall jag säga körkeherren att hon fått den bäste kar man kan tänka sig, och så är han den likaste speleman på vida vägar och tjänar så många pengar lörd. och söndagskvällar. Kyrkoherden, som av allt hjarta hatade spel och dans blev alldeles svarslös. Kyrkoherden föranleddes dock att med ett svagt leende omtala för sina vänner det uppriktiga, frimodiga yttrandet.

Det var en fattig kvinna som var och plockade bär i skogen, Där träffade hon en man som började tala med henne. Han sade: "Det lönar sig dåligt att plocka bär, det finns nog bättre förtjänster. Lova mig barnet ni bär under ert hjärta, så skall jag skaffa er bra förtjänster och ni behöver aldrig lida av fattigdom och elände. Kvinnan undrade vad hon skulle svara. Mannen inföll, att det dröjde än en lång tid innan han ville ha barnet såsom sin egen egendom. Efter 16 år skulle han själv hämta den. Kvinnan gick in på villkoren. Hon tänkte att på så lång tid kunde mycket förändras.

Efter några månader födde kvinnan en son. Det blev sedan sedermera en särskild ~~tar~~ i hemmet. Fattigdomen tycktes vika mer och mer. Gossen växte. Tid efter tid föflöt och det skred mot tiden då modern skulle lämna sitt barn till en man som hon ej kände. Hon blev oroligare ju närmare den utsatta dagen kom. Hon beslöt att gå till en beryktad, from präst. Möjligen (Mäster Nils). Han svarade, att det var en svår historia, ty den okände var ingen annan än Hin Onde själv. Men om ni ~~gör~~ ^{går} som jag säger, tror jag med Guds makt att ni får behålla er son oskadad. Dagen innan de fruktade dagen skulle den 16-årige ynglingen gå in i kyrkan och lägga sig på knä inom altarringen. Modern och prästen skulle troget bedja för

4746

honom. Prästen sade till ynglingen att han ej fick gå ut ur altarringen om än den Ondes aldrig så mycket skrämd honom därtill. Den onde anden har ingen makt att komma nära Herrens altare, sade prästen. Men då jag kommer och räcker dig en bok med ett kors på pärmen, med orden: "Kom i Jesu namn". Då behöver du ej vara rädd.

På natten var ynglingen ensam i kyrkan. Den Onde infann sig på bestämd tid. Han gick omkring altarringen fram och åter i en ryslig gestalt, till slut kom han och ville räcka pojken en bok. Han förstod dock en Ondes arga list och gjorde som prästen lärt honom. Fram mot dagen kom prästen med den korsmärkta boken. Med jublande glädje var ynglingen fri och fick gå hem i frid.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

54

Ett barndomsminne.

(Ester Andersson. F.1887)

Under min skoltid i Virestad kyrkskola hade skolbarnen ofta tillfälle att gå in i kyrkan och betrakta därvarande inventarier. Det, som jag särskilt beundrade, var en gammal styvhatt med ett bränt hål i kullen. Jag frågade kyrkväktaren varför den skulle vara i kyrkan. Han förklarade att det var en man, som var ute och gick i ett starkt äskvader. Han sökte skydd under ett stort träd. Då slog blixten ned i mannens hatt så den blev nära uppbrand men mannen blev icke skadad. Såsom ett minne från den underbara stunden inlämnades hatten i Virestads kyrkas sakristia där den troligen finnes än idag.

Ett allmänt rykte.

I en allbóförsamling bodde på ett litet torp ett gammalt par. Bengta och Jösse. Bengta var en hurtig kvinna, som visste att ta ut sina rättigheter, men Jösse daremot blid och medgorlig. Deras husbonde var hård av sig. Han villé taga jorden ifrån dem för att hans gård skulle bli större fastän de hade kontrakt på torpet många år framåt. Men Bengta skickade stämning till bonden och hon vann också i processen, men satta honom i fängelse kunde hon ej trots allt försök. Så gick hon till fots till Stockholm och talade med kungen, men inte heller han kunde straffa bonden. Så en dag blev Jösse sjuk, och innan kort dog han från sin kära Bengta. Bengta grät och sörjde. Och då de lagt honom i kistan, ville hon säga Jösse en sak innan hon tog avsked av honom. Min käre, lille Jösse snyftade Bengta. Du har alltid varit mig trogen, alltid har du gjort var jag önskat och vi ha ju älskat varandra i lust och nöd. Gör nu vad jag beder dig innan vi sköljas. Kan du något Jösse lille, så giv vår orättfärdige husbonde ett slag i natt så han blir både röd och gul och blå. På natten fick husbonden ingen ro, han fick också ett slag över kinden, och dagen efter skiftade hans ansikte i alla regnbägens färger. Men ingen visste vad det gällde

4746

utan Bengta. Hon trodde fullt och fast att Jösse uppfyllde hennes begäran. Bengta spädde också i kaffesump och ej så sällan gingo hennes spådomar i uppfyllelse.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

57

4746

Spädom om den yttersta dagen.

Ett märkligt barndomsminne.

(från 1893-94.)

Då jag var 6-7 år gammal var det en späman som spått att den yttersta dagen skulle komma en angiven dag på sommaren. Vi trodde, inte så mycket på spädomen, men då den dagen nalkades var den särskilt dyster, Det började tidigt att mulna åt alla kanter. Aldrig har jag sett himmelen så mulen sen den dagen. Åskan började mullra tungt och blixtar lyste långt borta vid skogsbrynet. Mor började tänka på spädomen och vi blevo alla bävande. Vi skickade bud efter vår torparegumma och vi frågade henne vad hon trodde. Hon sade lugnt, "Den Herren vill bevara ar utan fara". Aldrig har jag glömt den trost den gamla gumman gav. Och fastän åskvädret drog våldsamt fram och hagelstenar föllo stora som nötter, och voro vi trygga i den gamla gudfruktiga gummans närhet. Allt sedan dess har jag älskat gamla, beprövade människor.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

58

Gamla barndopsseder från Virestad.

Gudmor och gudfar kommo tidigt till barndopshemmet och medförde minst 3 förningar. Gudmor tog så fort möjligt barnet i sin famn och gick någonstades i (skymundan). Hon svepte några silverpengar i ett psalmboksblad, helst ett som stod: psalm vid dop, sedan lade hon det bladet in i lindan på barnet. Då de voro färdiga att åka mot kyrkan tog gudmodern barnet åter i famnen, och läste "Fader vår" och valsignelsen och så sjöngs en psalm. Sedan gick gudmodern ut och ställde sig vid ett fönster och ropade högt: "Far och mor ger barnet namn!" Moder och fadern skulle då säga barnets namn. Tre gånger skulle gudmor utropa samma ord. Då fadern och modern svarat med samma namn 3 gånger fick ingen ändra på namnet. Sedan gick färden till kyrkan och barnet döptes. Skrek barnet betydde det att det fick god sångröst, teg det betydde, det tvärtom. Lyste solen vid dopakten hade det gott att betyda. Om gudmodern läste fel på bönerna fick barnet svårt för att läsa. Barnets dopskjorta och mössa gömdes alltid. Alla syskonen i ett hem skulle ha samma dopskjorta för att enhet och kärlek skulle bli rådande ibland dem.

4746

Andra seder.

En annan sed, som ej tillhör barndop, var bruklig, att ingen barntvätt fick torka under bar himmel förrän modern till barnet var kyrktagen. Det ansågs som en skandal om en kvinna, som ej var kyrkotagen tillredde en måltid åt en främmande, eller gick i annan mans hus.

Då barn fälldes mjölkänderna skulle barnet taga tanden i handen och lägga den i elden med orden: "Jag vill hellre ha en bentand än en guld tand."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

60

4746

"Drakamedel".

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

61

Hemmanet Stubbalycke, beläget tio minuters väg från Virestads kyrka har enligt sagan varit ett prästboställe vars ägor gränsade med mot Virestad-sjön till. För mer än hundra år sen bodde där en präst som med hjälp av drängar och pigor brukade gården. En dag sade prästen till en av drängarna, att han skulle gå och gräva på en teg nära vid sjön. Med spadan på axeln gick drängen och då han grävt en stund klingade det så underligt mot hans spade. Drängen undersökte vad det var. Till sin stora glädje fick han se en kittel som var fylld av silvermynt. Drängen vågade ej röra skatten förrän hans husbonde fick veta om den. Han skyndade hem och talade om sin stora lycka för prästen, för att sedan gå att hämta den dyrbara silverskatten. "Min käre vän," sade prästen "det är drakamedel du funnit, det är mycket farligt att ha sådana penningar i sina hus. Låt dem vara där de äro, annars kan du aldrig bli salig. Drängen blev mycket bedrövad. Hans glädje försvann som en dröm, men han ville hellre bli salig, än äga den stora skatten, och med nedslaget mod lade han sig att sova. Då drängen och alla de andra kommit i sömn, gick prästen själv och hämtade silvret. Ty från den dagen var prästen mycket rik. Han rev ned det gamla boningshuset och byggde upp ett stort tvåvåningshus med salar uppe och nere, två trappuppgångar och

4746

dubbla dörrar, som var ovanligt på den tiden. Alla förvånades över prästens rikedom. Gården ägessnumera av en släkting till mig. Den gamla tvåvåningsbyggnaden är i gott skick än idag och den påminner mycket om en prästgårdsbyggnad på 17-18-hundratalet.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

62